

Almanac de Interlingua

Numero 29 – April 2012

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Guerra gelide

Le calefaccion global ha disgelate le Oceano Arctic, liberante un thesauo que essera disputate per alcun del pais le plus ric del mundo.

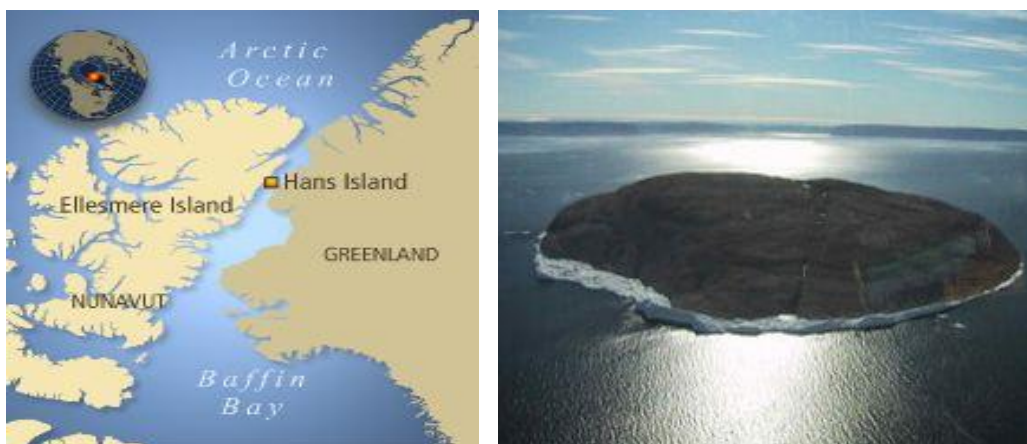
La al alto del hemispherio nord, ubi centos de insulas punctua un oceano quasi sempre congelate, le rotina non es multo excitante. Le temperatura attinge -50°C , il quasi non ha lumine per cinque menses al anno e le 300 mille nativos vive de chassa e pesca. Totevia, iste tedio debe durar poc tempore. Militares, scientistas e interprisas ha comenciate in le region un processo de colonisation, forsan le ultime aventura de iste natura in iste planeta.

On concurre per un thesauo discoperte recentemente e ancora sin domino. Sub le glacie arctic il ha petroleo sufficiente pro plenar 83 miliardos de barriles e gas

natural pro fornir tote le planeta durante 14 annos. In le Arctico es 20 per cento del combustibiles fossile ancora inexplorate in le mundo, e il ha tamen ferro, carbon, uranio, auro e diamantes.

Avide per iste ricchessas, le Statos Unite, Canada, Norvegia, Russia e Groenlandia ha investite in expeditiones scientific, propaganda, pression militar e discussiones diplomatic pro divider le region. Le ultime vice que on procedeva un apportionamento de territorios tanto vaste occorreva in le torno al 20° centennio, quando le europeos retaliava Africa in le apogeo del colonialismo.

Le reserva restava intacte usque hodie perque esseva inattingibile. Ultra frigido intense, ventos forte e dies con poc claritate, le Arctico ha grande extensiones congelate. Como le glacie impedi un exploration economic ample, le vicinos se ha dedicate a provocar se. Canada e Danmark ha disputate ante decennios le possession sur Hans, un insuletta de 1,3 kilometros quadrate. Primo cata un arietava la su bandiera, e postea on passava a lassar botilias de schnapps o del whisky Canadian Club.

Guerra de parolas: con language aggressive e datos poco fidibile, activistas pro-Danmark e pro-Canada usa le rete informatic mundial pro accusar se de manipular le pressa e alterar le mappas. Durante illo, le habitantes del parve insula Hans reclama lor derecho a viver in pace, libere del constante expeditiones pro marcar le territorio con bandieras e pilas de rocca.

Con le calefaction global, anque le disputa ha devenite plus calide. Ante un anno, le extension glacial arctic summava 13,5 millones de kilometros quadrate in le mense januario, le minor del ultime vinti-duo annos, e le glacie restante esseva usque 40 per cento plus fin. Con minus glacie, le region deveni accessibile justo al hora in que le mundo ha le plus besonio de su ressource. De plus, le calefaction libera un passage maritime ligante Asia, Europa e Nordamerica que es 7000 kilometros plus curte que le cammino usual per le Canal de Panama. Assi, le perspectivas de exploration que ante se diceva implausibile ha devenite ora inevitabile.

In 2007, le parlamentario e explorator russe Artur Chilingarov concludeva un expedition al solo oceanic del Polo Nord e mitteva la un bandiera de su pais. Le action se videva como un reivindicacion sur le controlo del area. Peter MacKay, ministro canadian del relaciones exterior, diceva tunc que on non es plus in le 15° centennio e que nulle persona pote afirmar que un territorio es sue perque arrivava la ante que le alteres. Forsan MacKay ha ration, ma post iste episodio cata pais comenciava sí a correr pro marcar su territorio. Duo submarinos statounitese faceva exercitios in le Arctico pro “demonstrar le presentia”, como affirmava le admiral Christopher Colvin. Le radares de NATO discoperiva duo bombardatores russe supervolante le mar de Beaufort, in disputa

con Canada e le Statos Unite. Aviones canadian essayava interceptar los, ma al fin le caso se solveva amicalmente. Le insula Hans es supervolate constantemente per daneses e canadianos, e rendeva al pressa canadian un editorial nominate *Le retorno del vikings*.

Anque le companias defende lor interesses. Le britannic British Petroleum concludeva in 2011 un accordo con le statal russe Rosneft pro explorar insimul le petroleo in aquas de Russia. Le anno anterior, le scotese Cairn Energy recipeva autorisation de Groenlandia pro facer perforationes test al nord del insula. E Norvegia prepara auctiones pro liberar le exploration de su aquas. In iste rhythmo, dece annos potera sufficer pro que le oleo arctic sia disponibile in le stationes de servicio del hemispherio nord.

Le division del region es lontan de un consenso. Le discussiones sur qui es le proprietario de un parcella de aqua es plus complexe que in le caso de Antarctica, constitute principalmente per massas de terra. Le debatto se regula per le Convention del Naciones Unite sur le Directo del Mar de 1982, secundo le qual un pais pote explorar economicamente le ressources natural e le combustibiles fossil situate usque a 200 millias marin de su costa. Ma le lege ha lassate un exception: si un pais reuni evidencias geologic de que su platteforma continental se extende ultra iste limite, illo pote expande su area de exploration a 350 millias. Es iste le argumento que le pais prepara pro presentar al Tribunal Internationa del Naciones Unite. Norvegia e Russia ja ha demonstrate lor probas; Canada e Danmark debe acceder tosto al tribunal. Ultra le importantia del ressources arctic, altere question preoccupa sur le resolution amical del conflictos: le Statos Unite non ha signate le convention e dunque non es compromisse a respectar lo.

Tamben in debatto es le questiones ambiental. Katherine Richardson, professora de oceanographia in le Universitate de Copenhagen, affirma que pressionar ancora plus iste region, que ja suffre le effectos del calefaction global, augmenta le risco de collasso del ecosystema. Alterationes in le ambiente arctic poterea esser letal al plantas, animales e mesmo personas habitante le ultime frontiera inexplorate del Terra.

Adaptate de *Guerra gelada*, scripte per Vinicius Cherobino e publicate in le revista brasilian *Superinteressante* in julio 2011. Pro vider un version ampliate del mappa que illustra iste articulo, consulta le sito <http://www.guiageografico.com/mapas/mapa-artico.htm>.

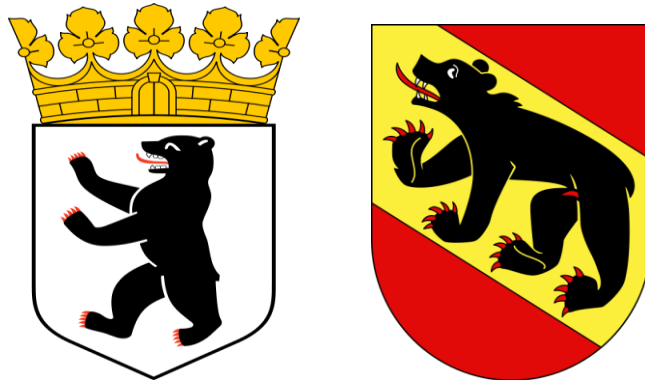
Aqua subterrane

Post duo decennios perforante le solo de un del regiones le plus frigide e inhospital del planeta, scientistas russe ha attincte le aquas del Laco Vostok, in Antarctica. Preservate intacte sub 4 kilometros de glacie, le laco ha conservate un immense reservatorio potabile al temperatura de zero grado Celsius per le ultime 15 milliones de annos. Su aqua non congela gratias al glacie que lo coperi, exercente un pression de 400 atmospheras. Le Vostok esseva discoperte in 1995 e es le plus grande laco antarctic. Totevia, il existe altere 200 lacos sub le continente.

Del aqua dulce disponibile in le planeta, solmente 1% se trova al superficie in forma liquide. 70% es congelate e le 29% restante es in depositos subterrane. Le plus grande de iste depositos se localisa sub le deserto de Sahara, in territorio de Egypto, Libya, Chad e Sudan, e ha 2,2 milliones de kilometros quadrate. Le secunde position es del australian Bassino Artesian, con 1,7 milliones; le tertie es del Aquifero Guarany, sub Brasil, Uruguay, Argentina e Paraguay, con 1,2 milliones de kilometros quadrate.

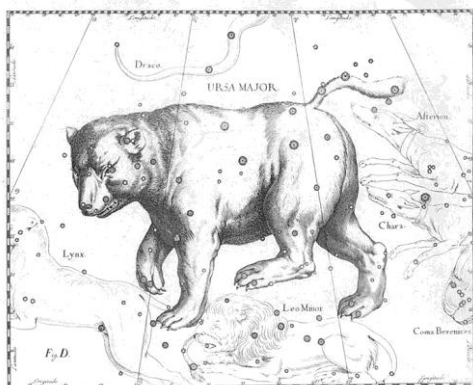
Confusion con ursos e ursas

On specula que le nomine del urbe Berlin ha su origine in un lingua slavic occidental – possibilmente le extincte polabio – in que le radice *berl-* significa ‘landa’. Totevia, le etymologia popular lo ha ligate plus tosto al parola german *bär*, ‘urso’, animal que appare in le bandiera del urbe. Equalmente, le capital suisse Bern ha su nomine attribuite a un urso perque, in accordo con un legenda, le duce qui fundava le urbe decideva nominar lo secundo le prime animal que illo succedeva chassar. Anque ci le mancamento de un certitude scientific ha contribute pro le consolidation del theoria popular.

Con base in etymologias popular, le urso appare in le blasones heraldic de Berlin (al sinistra) e de Bern (al dextra).

Le animal es anque in le etymologia de Arctico, derivate del greco *arktíkós*, adjectivo referente a *árktos*, ‘urso’. Ante que on face conclusiones hastive, il face ben acclarar que le nomine non se cuneava in honor al ursos blanc characteristic del region, ma a causa del constellationes Ursa Major e Ursa Minor. In iste ultime se include le stella Polaris, anque dicte Stella del Nord, usate como puncto de referencia per navigatores ab le Antiquitate. In le 19e centennio, un cartographo scotese emplearea le composition *antarktiké*, formate con le prefixo de opposition *anti-*, pro designar le continente circum le Polo Sud. Assi, ben que sin ursos biologic ni astrologic, Antarctica anque lo porta in su etymologia.

Al sinistra, un designo del constellation Ursa Major per Johannes Hevelius (1611-1687, astronomo del Communitate Polonese-Lithuan). Recognite como le figura de un ursas per distincte civilisationes, Ursa Major es mentionate ja per Ptolemeo e Homero. Totevia, il non es rar que on assigna le etymologia del circulo boreal al urso polar, animal typic de celle region.

Oriente e Occidente

In Japon solo 2% del nascentias occurre foras de un matrimonio. In Svedia, 55% del bebes es de feminas non maritate. In Islandia, le cifra es 66%.

Le retorno del plantas nuclear

Post 34 annos, le Commission Regulatori Nuclear volve a autorisar le construction de plantas in le Statos Unite. Le suspension comenciava in 1979, quando occurreva un accidente in Three Mile Island, in le stato Pennsylvania. Ben que il non habeva mortos o feritos, le evento causava timor al opinion public e on abandonava nove propositiones.

Ora on ha analysate le projectos de duo nove reactores in le stato Georgia e ha considerate que illos non presenta riscos, ja que le plantas essera minor e plus secur. In caso de un accidente como lo de Fukushima, occurririte in martio del anno passate, le turrea poterea refrigerar se sin besonio de action human ni de aqua o electricitate. Le reactores debe comenciar a functionar in 2016, generante electricitate pro 1 million de familias.

Hodie le 104 plantas atomic statounitese produce 30 per cento del energia nuclear mundial e provide 20 per cento del consumo national de celle pais.

Le position statounitese contraria lo de alcun pais europees como Suissa e Germania, que ha cancellate projectos post le tsunami japonese, augmentante assi lor dependentia del gas russe e – paradoxalmente – del energia atomic producte in Francia. Con le intense frigido del ultime hiverno, tamen, Germania decideva reactivar octo plantas.

Resumite del articulo *A volta das usinas* ('Le retorno del plantas'), publicate in le revista *Veja* le 15 februario 2012.

Dictaturas del football

Le 28 februario, le emissora televisive brasilian Globo obteneva concession pro transmitter le cuppas mundial de 2018 e 2022 in Brasil. Le directo de exclusivitate vale pro su canales aperte e per cabo, le Internet e le telephonos mobile. Ab plus que un decennio, TV Globo es le sol emissora con permission pro televisionar le selection brasilian de football, le mundiales e le Cuppa Libertadores. Le situation le plus lesive al fans occurre in le caso del Cuppa America, in que le emissora compra le directos ma non exhibe le torneo – le sol objective es que canales concurrente non transmittite le matches.

Le 12 martio, Ricardo Teixeira renunciava al presidentia del Confederation Brasilian de Football. Teixeira ascendeva al commando in 1989 con le auxilio de su patre affin João Havelange, tunc presidente de FIFA, e projectava succeder Joseph Blatter. Ille ha essite implicate in negocios del agentia de marketing ISL, ancora investigate per le justitia suisse; in duo proceduras criminal ante le Congresso National Brasilian, que le innocentava post le annuncio de que le mundial de 2014 se jocarea in Brasil; e in le reception de pecunia pro conceder directos de transmission televisive del cuppas mundial. Per illo su longe permanentia in CBF esseva hostilitate per le majoritate del opinion public: "On ha exterminate un cancer pro le football brasilian", ha affirmate le ex-jocator Romário, hodie deputato federal. Le anno passate, protestos de fans in le stratas demandava su renuncia. Totevia, TV Globo, le plus forte potentia communicative brasilian, ha conservate su politica de preservar le imagine de Teixeira, exaltante que su gestion recuperava e modernisava le football brasilian post un longe periodo de obscuritate e lo dava un projection nunquam viste antea. Teixeira affirma

que su sortita se debe a cuestiones sanitari. Le mesme ration explicarea perque ille ha liquidate su proprietates immobile e abandonate le pais pro habitar in Miami.

Le commando de CBF pertine ora a José Maria Marin, politico con 79 annos de etate qui actuava pro le dictatura militar brasilian (1964-1985). Ille esserea un figura oblitate si un recente episodio non habeva attracte sur ille le attention del media: le ultime januario, durante le ceremonia de premiation del Cuppa São Paulo de Football Junior, on filmava senior Marin mittente in su tasca le medalia conquisite per un jocator del equipa campion.

Le informationes utilisate pro rediger iste articulo se obteneva del diario brasilian *Folha de S. Paulo* e del sito *Observatório da Imprensa* (www.observatoriodaimprensa.com.br).

Le Formula 1 sin Rubinho

Le saison de Formula 1 que comenciava le ultime martio ha como nova le absentia del veteranissime pilota Rubens Barrichello, que se ha transferite al Formula Indy. Rubinho, como le appella le brasilianos, debutava in 1993 e per plure annos curreva per le parve scuderias Jordan e Stewart, sempre obtenente punctuation superior a lo de su collegas de equipa, ci incluse nomines relevante como Eddie Irvine, Martin Brundle e Johnny Herbert. In 2000 ille se transfereva a Ferrari e debeva accomodar se al umbra del supercampion Michael Schumacher. Rubinho deveniva vicecampion in duo ocasiones, ma assi mesmo le periodo ferrarista marca un grande frustration del fans. De iste epocha es le parodia musical *Sempre atrás do alemão* ('Sempre post le germano'), ridicularisante le sovente problemas mechanic e su submission a un contracto que le obligava a lassar se ultrapassar per Schumacher. Le stigma de eterne secunde pilota le accompagniarea ancora in le quatro annos de competition contra Jenson Button per le equipas Honda e Brawn – ille solo superava su collega in un saison. Le duo ultime annos per Williams se curreva per pur placer e, como non poteva plus renovar su contracto, le amante del pistas ora se aventura in le tracias nordamerican.

Le anno 2009 representava un renascentia, ma anque un disappunctamento: de un veterano sin expectaciones, le brasilianoolveva a conquerir victorias per le imbattibile Brawn GP, ma un vice plus lassava escappar le campionato in favor de su collega de equipa. Totevia, le tenacitate e le passion per le sport le dava al minus un marca historic: nulle pilota ha disputate plus grande premios que ille.

Le numeros final de Barrichello

19 annos de carriera in Formula 1 (1993-2011)

326 cursas disputate (92 de illos abandonate ante le fin)

14 pole positions

68 ascensiones al podium, con 11 victorias

658 punctos conquisite, con 2 vicecampionatos e 2 tertie positiones

Conversations e-postal

Gonçalo Neves ha inviate le sequente consideration sur le usage de participios regular in Interlingua mesmo in casos que le linguas de controlo non los registra:

Le formas *facite*, *dicite* e alteres analoge non es “artificial”. Como tu sape, omne infantes qui comencia parlar portugese usa naturalmente formas analoge, que le adultos debe corrigir constantemente. Illos es plenmente natural, ben que le grammatica official los considera incorrecte.

Gonçalo ha ration in que le melior adjectivo pro describer tal formas participial forsan non sia “artificial”, ma plus tosto “spontanee”. Ille remarca con proprietate que iste formas schematic es characteristic del parlar infantil e que illos se va corrigente a mesura que le parlante attinge su maturitate linguistic.

Interlingua face ben, dunque, al acceptar como valide tanto le forma spontanee, regularisate, de un facilitate quasi infantil, como anque le forma erudite, matur, connexe con le developpamento historic del lingua.

Un nove thema de debatto initiate per Patricio Negrete concerne le *Interlingua Grammar*. Al occasion, ille me inviava un copia electronic del grammatica e me demandava sur un eventual revision e actualisation de iste canone stablite il face plus que sexanta annos, ante que Interlingua comenciava a usar se activemente. Anque, ille me demandava sur le correction de un exemplo date in le grammatica: “*Le homine, que se considera como le corona del creation, pare plus tosto facite de metallo blanc que de auro.*” Sur illo, io le respondeva al occasion:

Gratias per le *Interlingua Grammar*. Io va mantener le archivo in mi computator. Como io te ha dicte, io nunquam studiava iste grammatica systematicamente. Io habeva multe facilitate con Interlingua, e con illo io comenciava a usar lo activemente ben rapido e nunquam me approfondava in le detalios. Ma ora que io redige constantemente pro le Almanac io senti le besonio de studiar melior alcun punctos specific e augmentar mi vocabulario.

Io crede que on debe utilizar le grammatica e le dictionario original per Gode con spirito critic, tamen. Il ha aspectos del lingua que ha cambiate con le uso, specialmente con relation a alcun latinismos, ma anque (=sed etiam) in le fluentia e modernitate del lingua. Certe cosas simplemente non se popularisava, como le conditional con le auxiliar *velle* (io facerea = io velle facer) e le comma serial (io, tu, e ille). Alteres pote substituer se per constructiones plus clar, como le conjunction *e...e...* (Io parla e anglese e espaniol = Io parla tanto anglese como espaniol). Il ha ancora cosas que se crystallisava e probabilemente non cambiara plus, como le orthographia etymologic; e cosas que coexiste in harmonia, como le participios regular e irregular e le pronunciations diverse del C, del G, del H, del Y, del QU, del S intervocalic. Como il passa con qualcunque idioma, Interlingua depende de su usatores pro conservar se vivente e evoluer usque a un forma standard. [...]

Del phrase que tu mentiona, io pensa que tu te refere al uso del relativos *que* e *qui*. Le grammatica commanda le uso de iste pronomines al maniera francese, con *qui* usate exclusivemente pro un subjecto syntactic. Assi, on deberea haber scripte *Le homine, qui se considera...* In practica il es plus sovente que on usa sempre *qui* pro esseres animate e *que* pro esseres inanimate, independente de lor function syntactic, lo que a me pare multo plus simple e logic. De tote modo, le antecedente essente *homine*, on debe mesmo emplear le relativo *qui*.

Pro collaborar con le discussion de iste themas, scribe al e-posta del editor.